
Број/Број: 03/10-50-19-134-13/15
Сарајево/Sarajevo, 23.6.2015.

Истраžивање број: 200
Врста истраžивања: **КОМП**

PROPISI KOJI REGULIŠU ETIČKO PONAŠANJE POSLANIKA U PARLAMENTIMA ZEMALJA U REGIONU

Припремили:
Goran Masal
Nihada Jeleč
Sena Bajraktarević

Дескриптор: етички кодекс

Истраžивање је намењено посланицима и делегатима, који могу поставити додатна питања, сугестије и коментаре на email адресу: istrazivacki.sektor@parlament.ba.

Јавност Босне и Херцеговине може коментирати радове, али Истраžивачки сектор нема могућност да одговара на коментаре и дискутира о истраžивању.

Информације наведене у садржају истраžивања важеће су у тренутку припреме истраžивања и оне се не ажурирају након објаве истраžивања.

Истраžивање не одражава званичан став Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине (PSBiH).

Sadržaj

I. UVOD.....	4
II. CRNA GORA	5
Etički kodeks poslanika.....	5
Poslovnik Skupštine Crne Gore	8
III. HRVATSKA.....	9
Poslovnik Hrvatskog Sabora	9
Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor	10
Zakon o sprječavanju sukoba interesa.....	10
IV. SRBIJA.....	11
Poslovnik Narodne skupštine Republike Srbije.....	11
Zakon o Narodnoj skupštini Republike Srbije	14
V. SLOVENIJA	14
Poslovnik Državnog zbora	15
Zakon o poslanicima	16
VI. MAKEDONIJA	17
Ustav Republike Makedonije	17
Poslovnik Sobraanja Republike Makedonije	17
Zakon o poslanicima	18
VII. LITERATURA I IZVORI.....	19

SAŽETAK

Etički kodeksi ili kodeksi ponašanja promovišu standarde ponašanja, kvalitetno obavljanje dužnosti i uvažavanje drugih u komunikaciji te odgovornost za obavljanje poslova i za izgovorenu riječ. Kada govorimo o članovima parlamenta, kodeksi predstavljaju skup etičkih pravila i ponašanja kojima poslanici tokom obavljanja svoje dužnosti trebaju težiti. U radu je opisano uređenje ovog pitanja u parlamentima zemalja regiona – u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Srbiji, Sloveniji i Makedoniji. Od pet analiziranih zemalja, samo je u Crnoj Gori pitanje ponašanja članova parlamenta uređeno posebnim aktom - *Etičkim kodeksom ponašanja*, dok je ovo pitanje u ostale četiri zemlje uređeno *poslovníkom* parlamenta i *zakonom o parlamentu ili zakonom o poslanicima*.

<i>Država</i>	<i>Da li postoji kodeks ponašanja poslanika u parlamentu?</i>
Crna Gora	Da
Hrvatska	Ne
Srbija	Ne
Slovenija	Ne
Makedonija	Ne

U Skupštini **Crne Gore** je u januaru 2015. godine stupio na snagu *Etički kodeks poslanika*. Kodeks predstavlja standarde i pravila ponašanja kojih se poslanici trebaju pridržavati tokom obavljanja svoje dužnosti. Osim toga, pravila ponašanja poslanika i sankcije za njihovo nepoštivanje dio su i Poslovnika Skupštine Crne Gore.

U **Hrvatskom saboru** pravila etičkog ponašanja uređena su Poslovníkom, Zakonom o izboru zastupnika u Hrvatski sabor i Zakonom o sprječavanju sukoba interesa. Iako član 17. Poslovnika propisuje da Sabor može donijeti etički kodeks poslanika, takav dokument nije usvojen u Hrvatskom saboru.

U **Narodnoj skupštini Srbije** načela ponašanja poslanika su propisana Poslovníkom i Zakonom o Narodnoj skupštini. U prethodnom periodu je više puta pokretana inicijativa za usvajanje etičkog kodeksa, npr. prije dvije godine je formirana radna grupa za izradu teksta kodeksa, koju su činili predstavnici Narodne skupštine, Misije OSCE-a u Srbiji i USAID-a. Najavljivano je da će kodeks biti usvojen do kraja 2014. godine, ali to još uvijek nije učinjeno.

Kada govorimo o **Sloveniji**, pravila ponašanja poslanika i ostalih učesnika na sjednici detaljno su propisana Poslovníkom Državnog zbora i Zakonom o poslanicima. Kao i u Srbiji, i u Sloveniji je najavljivano usvajanje kodeksa ponašanja poslanika, ali takav dokument do sada još nije usvojen. Čak se i GRECO bavio ovim pitanjem i preporučio Sloveniji da usvoji kodeks, odnosno standarde ponašanja poslanika Državnog zbora i Državnog vijeća te da u tom kontekstu izradi kredibilan mehanizam nadzora i sankcioniranja nepoštivanja tih standarda. U toku 2014. godine grupa poslanika je radila na izradi nacrtu teksta kodeksa, ali kodeks koji bi regulirao ponašanje poslanika Državnog zbora još uvijek nije usvojen.

U **Makedoniji** su pravila ponašanja propisana Ustavom Republike, Poslovníkom Sobrańja i Zakonom o poslanicima.

PROPI SI KOJI REGULIŠU ETIČKO PONAŠANJE POS LANIKA U PARLAMENTIMA ZEMALJA U REGIONU

I. UVOD

Demokratija i demokratska vladavina treba da podstiču slobodu mišljenja i govora, pravila ponašanja i djelovanja. Etičkim kodeksima se promovišu standardi i načela koji takvu slobodu ne dovode u pitanje. U kodekse se ugrađuju standardi profesionalne etike: tačnost, poštenje, nepristrasnost, poštovanje ličnosti, disciplinovanost, racionalnost, efikasnost i uljudnost. Timski rad i kolegijalnost, odgovornost za izgovorenu riječ, kvalitetno obavljanje poslaničke dužnosti, kultura dijaloga također predstavljaju bitne segmente etičkih kodeksa. Drugim riječima, u etičkim kodeksima se iznosi niz ideala kojima treba da se teži i da se prema njima usklađuje, profesionalno djeluje, ponaša i javno nastupa. U kodeksima se označavaju neprihvatljiva djelovanja i ponašanja: diskriminacija, govor mržnje, omalovažavanje ljudskog dostojanstva. Najčešće mjere, odnosno sankcije koje proizlaze iz nepridržavanja kodeksa su opomena, privremena suspenzija iz rada parlamenta, novčane kazne i gubitak prava da se predsjedava u parlamentu i njegovim radnim tijelima.¹

Neki državni parlamenti u Evropi usvojili su kodekse ponašanja poslanika (npr. Bosna i Hercegovina, Njemačka, Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Latvija, Poljska, Malta i Irska), a takav dokument je na snazi i u Evropskom parlamentu od januara 2012. godine. U ostalim državama je pitanje ponašanja poslanika u potpunosti ili djelimično uređeno poslovnikom parlamenta i (ili) nekim zakonima.

Međutim, ovaj rad je fokusiran na pregled propisa kojima je uređeno pitanje etičkog ponašanja poslanika u parlamentima regiona – u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Srbiji, Sloveniji i Makedoniji.

Kodeksi koji se odnose na članove parlamenta - poslanike, osim pravila ponašanja, komunikacije i odgovornosti za obavljanje posla, mogu uključivati i ostala pitanja, npr. sukob interesa, poklone i druge prednosti, zloupotrebu informacija i javnih resursa, zaštitu ugleda funkcije poslanika i parlamenta itd. Jedno od aktuelnih i važnih pitanja u demokratskim državama jesu kontakti poslanika sa trećim strankama, posebno sa lobistima. Ovi kontakti se također mogu regulirati kodeksom. Kako bi se poštovali standardi koji se postave u kodeksu ponašanja poslanika određenog parlamenta, veoma je važno izraditi efikasan mehanizam nadzora i sankcija.

¹ Iskušenja parlamentarizma, Friedrich Ebert Stiftung, Centar za demokratiju, Fakultet političkih nauka Beograd, 2013. godine, str. 39, 40 i 44. Izvor: internetska stranica <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/10636.pdf> (datum pristupa 26.05.2015.)

II. CRNA GORA

Na osnovu Akcionog plana za jačanje zakonodavne i kontrolne uloge Skupštine Crne Gore u 2013. godini,² Radna grupa je u periodu od 29. septembra do kraja novembra 2014. godine pripremila Nacrt etičkog kodeksa poslanika, koji je Skupština usvojila u decembru 2014.³

Etički kodeks poslanika

Etičkim kodeksom se utvrđuju etička načela i standardi ponašanja kojih treba da se pridržavaju poslanici u obavljanju svojih dužnosti.⁴ Cilj ovog dokumenta je očuvanje, afirmacija i unaprjeđenje dostojanstva i ugleda poslanika Skupštine Crne Gore i jačanje povjerenja građana prema Skupštini.⁵

Član 3. Etičkog kodeksa propisuje da se poslanik u vršenju svoje funkcije rukovodi opštim etičkim principima i pravilima ponašanja, kao što su: objektivnost, odgovornost, uzajamno poštovanje i uvažavanje, kao i poštovanje ugleda Skupštine.⁶ Poslanik je dužan da svoju funkciju obavlja bez predrasuda i diskriminacije u odnosu na rasu, vjeru, pol, nacionalnu pripadnost, životno doba, bračni status, seksualnu orijentaciju, socijalno imovinski položaj i svaku različitost, poštujući i štiteći ljudska prava i slobode.⁷

Poslanik je dužan da svoju funkciju obavlja u skladu sa osnovnim moralnim načelima i standardima profesionalnog ponašanja. U vršenju svoje funkcije dužan je da djeluje isključivo u javnom, odnosno opštem interesu, a ne u ličnom, niti u interesu pojedinaca ili grupa pojedinaca, radi postizanja direktne ili indirektno koristi. Poslanik je dužan da svoju funkciju obavlja savjesno i odgovorno uz otvorenost i spremnost da odgovara za svoje odluke, djelovanje i ponašanje.⁸ U vršenju funkcije dužan je da sa najvećom pažnjom i osjećajem vlastite odgovornosti poštuje ličnost svakog pojedinca i Skupštinu, izbjegavajući svaki postupak koji može narušiti njihov integritet i dostojanstvo. Poslanik je dužan da u komunikaciji sa drugim poslanicima, drugim licima i javnošću, postupa sa uvažavanjem i poštovanjem, izbjegavajući izraze koji mogu uvrijediti ili omalovažiti drugo lice ili grupu, poštujući na taj način jednaka prava svih u pogledu političkog opredjeljenja, nacije, pola, itd. Poslanik ima pravo, u vršenju svoje funkcije, na zaštitu od ponašanja koje predstavlja, ili ima za cilj, povredu njegove ličnosti i dostojanstva.⁹

Poslanik je dužan, prema članu 7. Etičkog kodeksa, da u svakoj situaciji vodi računa da ne povrijedi ugled ostalih poslanika i ugled Skupštine, kroz ponašanje, pisanu i izgovorenu riječ. Lice koje ima pravo učešća u raspravi, predstavnicima Vlade, civilnog sektora i svako lice koje ima pravo da prisustvuje sjednici Skupštine i sjednicama radnih tijela, dužno je da vodi računa da svojim ponašanjem ne povrijedi ugled Skupštine.¹⁰

Etički kodeks poslanika propisuje da je poslanik pozvan da poštuje pravila ponašanja, a naročito:

---

² Skupština Crne Gore, Akcioni plan za jačanje zakonodavne i kontrolne uloge Skupštine Crne Gore u 2013. godini. Izvor: internetska stranica http://www.skupstina.me/images/dokumenti/akcioni-plan/Akcioni_plan_za_jacanje_zakonodavne_i_kontrolne_uloge_Skupstine_za_2013.pdf (datum pristupa 09.06.2015.)

³ Izvor: internetska stranica Skupštine Crne Gore <http://www.skupstina.me/index.php/me/radna-grupa-za-izradu-etickog-kodeksa-poslanika/sjednice> (datum pristupa 04.06.2015.)

⁴ Član 1. Etičkog kodeksa poslanika (Službeni list Crne Gore, br. 52/14). Izvor: internetska stranica Skupštine Crne Gore http://www.skupstina.me/images/dokumenti/eticki_kodeks_poslanika.pdf (datum pristupa 25.05.2015)

⁵ Član 2. Etičkog kodeksa poslanika

⁶ Član 3. Etičkog kodeksa poslanika

⁷ Član 4. Etičkog kodeksa poslanika

⁸ Član 5. Etičkog kodeksa poslanika

⁹ Član 6. Etičkog kodeksa poslanika

¹⁰ Član 7. Etičkog kodeksa poslanika

- da poštuje pravila ponašanja iz Kodeksa, kada na drugim događajima učestvuje kao predstavnik Skupštine;
- da se u svim situacijama prilikom vršenja poslaničke funkcije, sa poštovanjem i na jednak način odnosi prema svima;
- da se ponaša na način dostojan poslanika, vodi računa o načelima profesionalne etike i opšte kulture, dajući na taj način pozitivan primjer javnosti;
- da održava dobre i kolegijalne odnose sa zaposlenima u Službi Skupštine i licima angažovanim u poslaničkom klubu;
- da poštuje pravila poslovnog odijevanja.¹¹

Poslanik je dužan da poštuje pravila ponašanja kojima se obezbjeđuje održavanje reda na sjednici Skupštine, radnog tijela ili komisije, a naročito:

- da poštuje i štiti osnovna prava utvrđena Ustavom Crne Gore, Zakonom i Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda;
- da ne koristi riječi i izraze koji mogu vrijeđati ili omalovažavati drugu osobu, izraze ili njihove sinonime koji vrijeđaju ljudsko dostojanstvo i podstiču mržnju, netoleranciju i nasilje i osudi svako ponašanje kojim se isto podstiče;
- da tokom rasprave bude usmjeren na temu o kojoj se raspravlja;
- da ne prekida govornika, niti na drugi način narušava tok sjednice;
- da ne razgovara na sjednici, osim ako je to neophodno, pod uslovom da ne ometa tok sjednice;
- da ne koristi računar, na način kojim se ometa tok sjednice;
- da ne koristi mobilni telefon, na način kojim se ometa tok sjednice.¹²

Poslanik je također dužan da se pridržava propisa koji se odnose na sprječavanje sukoba javnog i privatnog interesa,¹³ kao i propisa koji se odnose na zabranu korupcije, te da izbjegava svako ponašanje koje bi se prema važećem ili međunarodnom zakonodavstvu moglo okarakterisati kao koruptivna radnja ili odstupanje od pravila Kodeksa.¹⁴ Za vrijeme mandata poslanik je dužan da se na odgovoran način odnosi prema svim građanima.¹⁵ U odnosu sa medijima poslanik je pozvan da sa pažnjom odgovara na pitanja medija povodom obavljanja svoje dužnosti, ali nije dužan da pruža informacije koje se odnose na njegov privatni život. Poslanik nema pravo da iznosi podatke koji se odnose na privatni život drugih poslanika ili drugih lica, kao i one, koji se odnose na čuvanje službene, poslovne i druge tajne, čija je tajnost utvrđena u skladu sa odredbama Zakona o tajnosti podataka. Poslanik je dužan da podstiče i promoviše svaku mjeru kojom se povećava otvorenost prema javnosti.¹⁶

Skupštinski Odbor za ljudska prava i slobode nadzire primjenu i poštovanje Kodeksa. Zamjenik predsjednika Odbora saziva na sjednicu Odbor i predlaže dnevni red sa aktima koji se odnose na povredu Kodeksa. Odbor je dužan da vodi evidenciju o svim aktivnostima i sačini godišnji izvještaj o radu. Skupština može jednom godišnje da razmatra izvještaj ovog Odbora.¹⁷

Lakše povrede Kodeksa su: neopravdano odsustvovanje sa sjednica Skupštine i radnih tijela; narušavanje toka sjednice i prekidanje govornika; nepoštovanje pravila poslovnog odijevanja. *Teže povrede* Kodeksa su: nepridržavanje Ustava i zakona; djelovanje u ličnom interesu, interesu pojedinca ili grupa pojedinaca, radi postizanja direktne ili indirektno koristi; kršenje ljudskih prava i sloboda i principa ravnopravnosti; korištenje riječi, izraza, ili njihovih sinonima, kojima se omalovažavaju druga lica i vrijeđa njihovo

¹¹ Član 8. Etičkog kodeksa poslanika

¹² Član 9. Etičkog kodeksa poslanika

¹³ Član 10. Etičkog kodeksa poslanika

¹⁴ Član 11. Etičkog kodeksa poslanika

¹⁵ Član 12. Etičkog kodeksa poslanika

¹⁶ Član 13. Etičkog kodeksa poslanika

¹⁷ Član 14. Etičkog kodeksa poslanika

dostojanstvo; podsticanje na mržnju, netoleranciju i nasilje; ponašanje suprotno načelima profesionalne etike i opšte kulture.¹⁸

Postupak zbog povrede Kodeksa pokreće se prijavom koja mora sadržavati ime i prezime podnosioca prijave, kontakt adresu i svojeručni potpis. Prijavu o povredi odredaba Kodeksa može podnijeti predsjedavajući Skupštine, svaki poslanik u Skupštini, kolegijum predsjednika Skupštine, predsjednik kluba poslanika ili poslanik kojeg on ovlasti. Prijava se podnosi Odboru za ljudska prava i slobode u pisanoj formi sa obrazloženjem kojim se ukazuje na eventualnu povredu Kodeksa. Podnosilac prijave dužan je da uz obrazloženu prijavu dostavi pisane i druge dokaze na osnovu kojih će Odbor cijeniti osnovanost navoda iz obrazloženja. Nakon sprovedenog postupka, ukoliko se utvrdi postojanje povrede odredaba Kodeksa, izriče se propisana mjera. Anonimna prijava se smatra neurednom. Ukoliko Odbor zaključi da prijava nije potpuna ili dovoljno jasna, može tražiti od podnosioca prijave dodatne informacije prije postupanja. Neuredne, neblagovremene i nepotpune prijave Odbor će odbaciti. Ukoliko Odbor iz navoda u prijavi utvrdi da nema dokaza o povredi odredaba Kodeksa, prijava se odbija kao neosnovana, i o tome obavještava podnosioca prijave, pisanim putem. Ukoliko Odbor primi prijavu koja se odnosi na povredu zakona, dužan je da obavijesti podnosioca prijave da su za taj prekršaj nadležni sudski organi.¹⁹

U postupku se mora održati rasprava na kojoj poslanik protiv kojeg je podnesena prijava ima pravo da iznese svoje viđenje navedenih činjenica i okolnosti u prijavi. Odbor za ljudska prava i slobode može pozvati na raspravu i eventualne svjedoke, ako je to u interesu utvrđivanja činjeničnog stanja. Ukoliko Odbor utvrdi da nema osnova za dalje postupanje, obustaviće postupak utvrđivanja odgovornosti poslanika protiv kojeg je podnesena prijava. U slučaju da Odbor utvrdi da su navodi podnosioca prijave neosnovani, a sačinjeni su u cilju političke diskreditacije poslanika, podnosiocu prijave će se izreći mjera javna opomena ili udaljenje sa sjednice.²⁰ Odbor za ljudska prava i slobode je obavezan da odluči u roku od 30 dana od dana podnošenja prijave. Protiv odluke kojom je izrečena mjera o povredi Kodeksa poslanik može uložiti žalbu Kolegijumu predsjednika Skupštine, u roku od osam dana od dana prijema odluke. Rok za odlučivanje po žalbi je 30 dana od dana podnošenja žalbe. Odluka po žalbi je konačna.²¹

Za nepoštovanje Kodeksa mogu se izreći mjere: *opomena, javna opomena i udaljenje sa sjednice*.²² Opomena se izriče za lakše povrede Kodeksa, a za teže povrede izriču se javna opomena ili udaljenje sa sjednice Skupštine, odnosno njenog radnog tijela. Mjera udaljenja sa sjednice može se izreći u trajanju od: jednog radnog dana, pet radnih dana i onoliko radnih dana koliko je ostalo do završetka sjednice Skupštine. Sve mjere izriče Odbor za ljudska prava i slobode, osim mjere udaljenja u trajanju od jednog radnog dana, koju izriče predsjedavajući, koja se odnosi na radni dan kada je izrečena i koja se unosi u zapisnik sa sjednice. U slučaju da se nakon podnošenja prijave o povredi Kodeksa pokrene postupak o istoj stvari prema propisima koji se odnose na *sprječavanje sukoba interesa, na borbu protiv korupcije*, ili se pokrene *krivični postupak*, postupak pred Odborom će se obustaviti.²³

Poslanik, nakon stupanja na funkciju, potpisuje Svečanu izjavu kojom izražava spremnost da u svom radu postupi u skladu sa odredbama Kodeksa. Pokretanje postupka zbog povrede Kodeksa zastarijeva u roku od šest mjeseci od dana kada je povreda učinjena. Odluke koje po Kodeksu donese Odbor za ljudska prava i slobode objavljuju se na internet stranici Skupštine, u trajanju od 30 dana.

---

¹⁸ Član 15. Etičkog kodeksa poslanika

¹⁹ Član 16. Etičkog kodeksa poslanika

²⁰ Član 17. Etičkog kodeksa poslanika

²¹ Član 18. Etičkog kodeksa poslanika

²² Član 19. Etičkog kodeksa poslanika

²³ Član 20. Etičkog kodeksa poslanika

Načela ponašanja poslanika propisana su i Poslovníkom Skupštine Crne Gore,²⁴ u dijelu koji se odnosi na održavanje reda na sjednici, mjere za povredu reda, upororenje i oduzimanje riječi i udaljenje sa sjednice.

O održavanju reda na sjednici Skupštine stara se predsjednik Skupštine.²⁵ Poslanici i drugi učesnici u pretresu dužni su da poštuju dostojanstvo poslanika i Skupštine i da se jedni drugima obraćaju sa uvažavanjem. Nije dozvoljeno korišćenje uvredljivih izraza ili iznošenje i komentarisanje podataka iz privatnog života poslanika i drugih lica. U toku sjednice u sali nije dozvoljeno korišćenje mobilnih telefona. Poslaniku ili drugom učesniku koji se ne pridržava navedenih odredaba predsjednik će oduzeti riječ.²⁶

Za povredu reda na sjednici Skupštine mogu se izreći mjere: *upozorenje, oduzimanje riječi i udaljenje sa sjednice*. Mjeru upozorenja i oduzimanja riječi izriče predsjednik Skupštine. Mjeru udaljenja sa sjednice izriče Skupština, na predlog predsjednika Skupštine, bez pretresa. Izrečene mjere unose se u zapisnik sa sjednice.²⁷

Mjera upozorenja izriče se poslaniku koji svojim ponašanjem, uzimanjem riječi kada mu je predsjednik nije dao, upadanjem u riječ govorniku ili ako govori o pitanju koje nije predmet rasprave i drugim sličnim postupkom narušava red na sjednici ili povređuje odredbe ovog poslovnika. Mjera oduzimanja riječi izriče se poslaniku koji govorom narušava red na sjednici, a već je na toj sjednici dva puta upozoren na poštovanje reda i odredaba ovog poslovnika. Mjera oduzimanja riječi izriče se odmah, bez prethodnog upozorenja, poslaniku koji upotrebljava riječi kojima vrijeđa dostojanstvo poslanika, drugih lica i Skupštine ili iznosi podatke i ocjene iz privatnog života poslanika i drugih lica.²⁸

Mjera udaljenja sa sjednice izriče se poslaniku koji ne poštuje odluku predsjednika Skupštine o oduzimanju riječi ili koji na drugi način narušava red na sjednici. Mjera udaljenja sa sjednice odnosi se na radni dan kada je izrečena. Poslanik kome je izrečena mjera udaljenja sa sjednice dužan je da se odmah udalji sa sjednice i ne može učestvovati u njenom daljem radu. Ako poslanik odbije da se udalji sa sjednice, predsjednik Skupštine će naložiti službenim licima da tog poslanika udalje sa sjednice. Poslanik kome je izrečena mjera udaljenja sa sjednice, za dane udaljenja gubi i prava materijalne, odnosno finansijske prirode koja pripadaju poslaniku.²⁹

Ako predsjednik Skupštine propisanim mjerama ne može da održi red na sjednici odrediće kratak prekid sjednice. Odredbe o održavanju reda na sjednici primjenjuju se na sve učesnike u radu sjednice.³⁰

---

²⁴ Poslovník Skupštine Crne Gore, prečišćeni tekst, br. 00-63-2/13-44, od 28.11.2013. godine. Izvor: internetska stranica <http://www.skupstina.me/index.php/me/poslovník-skupstine-crne-gore> (datum pristupa 23.06.2015.)

²⁵ Član 105. Poslovnika Skupštine Crne Gore

²⁶ Član 106. Poslovnika Skupštine Crne Gore

²⁷ Član 107. Poslovnika Skupštine Crne Gore

²⁸ Član 108. Poslovnika Skupštine Crne Gore

²⁹ Član 109. Poslovnika Skupštine Crne Gore

³⁰ Član 110. Poslovnika Skupštine Crne Gore

III. HRVATSKA

Pravila ponašanja zastupnika u Hrvatskom saboru utvrđena su Poslovníkom, Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor i Zakonom o sprječavanju sukoba interesa.

Predsjednik Hrvatskog sabora je, prema medijskim informacijama, krajem 2014. godine svim klubovima zastupnika uputio prednacrt kodeksa o etičkom ponašanju zastupnika koji, između ostalog, predviđa propisivanje novčane kazne za one zastupnike za koje se ocijeni da se neprimjereno ponašaju ili neopravdano izostanu sa sjednica.³¹ Predsjedništvo Hrvatskog sabora je na svojoj sjednici u januaru 2015. godine odlučilo osnovati radnu grupu sa zadatkom izrade konačnog prijedloga Kodeksa o etičkom ponašanju zastupnika. Očekivalo se da Kodeks bude usvojen do kraja proljetnog zasjedanja Sabora 15. jula 2015. godine. Međutim, ta radna grupa se još uvijek nije sastala niti su svi zastupnički klubovi odredili svoje predstavnike.³²

Poslovník Hrvatskog Sabora

Poslovník Hrvatskog sabora propisuje da zastupnik ima prava i dužnosti: učestvovati na sjednicama Sabora i na njima raspravljati i glasati, podnositi prijedloge i postavljati pitanja, postavljati pitanja predsjedniku Vlade i članovima Vlade, učestvovati i raspravljati na sjednicama radnih tijela, u radnim tijelima čiji je član glasati, prihvatiti izbor koji mu svojim odlukama odredi Sabor, te pravo na stalna novčana primanja, kao i druga prava i dužnosti utvrđene odredbama Ustava, zakona i Poslovníka Hrvatskog Sabora.³³

Prema članu 17, zastupnici su dužni čuvati podatke koje saznaju u obavljanju zastupničke dužnosti, a koji u skladu sa zakonom nose oznaku tajnosti i za to su odgovorni u skladu sa zakonom. *Sabor može donijeti Kodeks o etičkom ponašanju zastupnika.*³⁴

Poslovníkom je propisano *održavanje reda* na sjednici Hrvatskog sabora i *disciplinske mjere*. Red na sjednici osigurava predsjednik Sabora, koji za remećenje reda može zastupniku izreći disciplinske mjere: *opomenu, opomenu s oduzimanjem riječi, udaljenje sa sjednice*. Ove mjere su izvršne i o njima se ne vodi rasprava,³⁵ a primjenjuju se, između ostalog, u slučaju omalovažavanja ili vrijeđanja predsjednika ili drugih zastupnika, u slučaju ako zastupnik svojim ponašanjem odstupa od općih pravila ponašanja u Saboru ili ako na drugi način remeti red na sjednici.³⁶ Ako zastupnik postupi na jedan od navedenih načina, izriče mu se opomena. Ako nakon opomene nastavi tako postupati, izriče mu se opomena s oduzimanjem riječi.³⁷ *Opomena s oduzimanjem riječi* izreći će se zastupniku i kada poziva na nasilje ili mržnju, odnosno kada vrijeđa hrvatski narod, vjerske, nacionalne i druge zajednice, spolne, rodne i druge skupine te strane države i međunarodne organizacije i njihove predstavnike.³⁸ Mjera *udaljenja sa sjednice Sabora* izriče se kada zastupnik postupi protivno odredbama Poslovníka i svojim ponašanjem onemogućava rad Sabora. Ova mjera može se izreći za vrijeme trajanja rasprave i odlučivanja o jednoj ili više tačaka dnevnog reda ili za dan kada mu je izrečena disciplinska mjera udaljenja sa sjednice.

³¹ Izvor: Jutarnji list, autor Suzana Barilar, datum objave 15. mart 2015. Izvor: internetska stranica <http://www.jutarnji.hr/novi-kodeks-ponasanja--za-nepriстойne-i-lijene--zastupnike-kazne-do-1500-kuna-/1314257/> (datum pristupa stranici 02.06.2015.)

³² Izvor: novilist.hr, autor Zlatko Crnčec, datum objave 23. mart 2015. Izvor: internetska stranica <http://www.novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/Jos-nista-od-Eticckog-kodeksa-HDZ-ne-zna-bi-li-sudjelovao-u-izradi-pravila-ponasanja> (datum pristupa stranici 02.06.2015.)

³³ Član 14. Poslovníka Hrvatskog sabora, Narodne novine, br. 81/13. Izvor: internetska stranica http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_81_1709.html (datum pristupa 22.05.2015.)

³⁴ Član 17. Poslovníka Hrvatskog sabora

³⁵ Član 237. Poslovníka Hrvatskog sabora

³⁶ Član 238. Poslovníka Hrvatskog sabora

³⁷ Član 239. i 240. Poslovníka Hrvatskog sabora

³⁸ Član 240. Poslovníka Hrvatskog sabora

Zastupnik je dužan odmah napustiti sjednicu, a ako to ne učini, predsjedavajući mu može izreći disciplinsku mjeru u dvostrukom trajanju. Ako se zastupnik ni tada ne udalji sa sjednice, predsjedavajući će prekinuti sjednicu i naložiti da se zastupnik udalji iz dvorane za sjednice. U tom slučaju predsjedavajući može zatražiti od Straže Sabora da zastupnika udalji iz dvorane. Predsjedavajući može od Straže Sabora zatražiti da zastupniku kojem je izrečena mjera udaljenja sa sjednice onemogući ulazak u dvoranu dok traje disciplinska mjera.³⁹ Protiv ove mjere zastupnik može podnijeti *prigovor*, koji mora biti obrazložen i u pisanom obliku, predsjedniku Sabora najkasnije u roku od 24 sata od izricanja disciplinske mjere, a predsjednik ga upućuje svim zastupnicima. Predsjedavajući unosi valjano podneseni prigovor u dnevni red prvoga idućeg dana, ako je sjednica u toku, odnosno za prvu iduću sjednicu. Mišljenje o prigovoru daje Odbor za Ustav, Poslovnik i politički sustav, koji je dužan svoje mišljenje dostaviti Saboru u roku od 24 sata od zaprimanja prigovora. Ako Sabor nije na okupu u vrijeme zaprimanja prigovora, Odbor je dužan dostaviti mišljenje do početka sljedeće sjednice. O ovom mišljenju Sabor odlučuje bez rasprave, a pravo govora ima samo zastupnik koji je podnio prigovor i izvjestitelj Odbora za Ustav, Poslovnik i politički sustav, a njihov govor može trajati najduže pet minuta.⁴⁰ Sabor može po prigovoru potvrditi izrečenu disciplinsku mjeru ili je ukinuti i ta odluka Sabora je konačna.⁴¹

Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor

Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor utvrđuje se *nespojivost funkcija*, odnosno da zastupnik istovremeno s obavljanjem zastupničke dužnosti ne može biti: sudac Ustavnog suda, sudac, državni tužilac, zamjenik državnog tužioca, pučki pravobranitelj, zamjenik pučkog pravobranitelja, predsjednik ili potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske, ministar ili drugi član Vlade Republike Hrvatske, državni tajnik, pomoćnik ministra, ravnatelj državne upravne organizacije, zamjenik i pomoćnik ravnatelja državne upravne organizacije, tajnik Vlade Republike Hrvatske, tajnik ministarstva, predstojnik ureda i ravnatelj agencije Vlade Republike Hrvatske, predstojnik ureda Predsjednika Republike, predstojnik Ureda Vijeća za nacionalnu sigurnost, veleposlanik, generalni konzul, župan ili podžupan, gradonačelnik ili zamjenik gradonačelnika Grada Zagreba, djelatne vojne osobe, službenici i namještenici u oružanim snagama, član uprave trgovačkog društva, ustanove i izvanbudžetskog fonda u pretežnom državnom vlasništvu te čelnik pravnog lica koje je Saboru obavezno po zakonu podnositi izvještaj. Za vrijeme trajanja mandata zastupnik može prihvatiti obavljanje dužnosti koja se prema odredbama Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor smatra nespojivom. Za vrijeme obavljanja nespojive dužnosti njegov će mandat biti u mirovanju, a zamjenjivat će ga zamjenik u skladu s odredbama ovog Zakona.⁴²

Zakon o sprječavanju sukoba interesa

Prema Zakonu o sprječavanju sukoba interesa, dužnosnici u obavljanju javne dužnosti ne smiju svoj privatni interes stavljati iznad javnog interesa.⁴³ U obavljanju javnih dužnosti moraju postupati časno, pošteno, savjesno, odgovorno i nepristrano čuvajući vlastitu vjerodostojnost i dostojanstvo povjerene im dužnosti te povjerenje građana. Lično su odgovorni za svoje djelovanje u obavljanju javnih dužnosti na koje su imenovani, odnosno izabrani prema tijelu ili građanima koji su ih imenovali ili izabrali. Ne smiju koristiti javnu dužnost za ličnu korist ili korist osobe koja je s njima povezana te ne smiju biti ni u kakvom odnosu ovisnosti prema osobama koje bi mogle utjecati na njihovu objektivnost. Građani imaju

³⁹ Član 241. Poslovnika Hrvatskog sabora

⁴⁰ Član 242. Poslovnika Hrvatskog sabora

⁴¹ Član 243. Poslovnika Hrvatskog sabora

⁴² Član 9. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (pročišćeni tekst Zakona), Narodne novine, br. 120/11.

Izvor: internetska stranica: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_10_120_2357.html

(datum pristupa 22.05.2015.)

⁴³ Član 2. stav 1. Zakona o sprječavanju sukoba interesa (pročišćeni tekst Zakona), Narodne novine, br. 48/2013

Izvor: internetska stranica http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_04_48_914.html

(datum pristupa 22.05.2015)

pravo biti upoznati s ponašanjem dužnosnika kao javnih osoba, a koje su u vezi s obavljanjem njihove dužnosti.⁴⁴ Dužnosnicima je zabranjeno:

- primiti ili zahtijevati korist ili obećanje koristi radi obavljanja dužnosti;
- ostvariti ili dobiti pravo u slučaju da se krši načelo jednakosti pred zakonom;
- zloupotrijebiti posebna prava dužnosnika koja proizlaze ili su potrebna za obavljanje dužnosti;
- primiti dodatnu naknadu za poslove vršenja javnih dužnosti;
- tražiti, prihvatiti ili primiti vrijednost ili uslugu radi glasanja o bilo kojoj stvari, ili utjecati na odluku nekog tijela ili osobe radi lične koristi ili koristi povezane osobe;
- obećati zaposlenje ili neko drugo pravo u zamjenu za dar ili obećanje dara;
- utjecati na dobivanje poslova ili ugovora o javnoj nabavci;
- koristiti povlaštene informacije o djelovanju državnih tijela radi lične koristi ili koristi povezane osobe;
- bilo na koji drugi način koristiti položaj dužnosnika utjecanjem na odluku zakonodavne, izvršne ili sudske vlasti kako bi postigli ličnu korist ili korist povezane osobe, neku povlasticu ili pravo, sklopiti pravni posao ili na drugi način interesno pogodovati sebi ili drugoj povezanoj osobi.⁴⁵

IV. SRBIJA

U Srbiji su pravila ponašanja poslanika utvrđena Poslovníkom Narodne skupštine i Zakonom o Narodnoj skupštini, mada je više puta bilo najavljeno usvajanje kodeksa. Prije dvije godine je, na osnovu Odluke Odbora za administrativno-budžetska i mandatno-imunitetska pitanja Narodne skupštine od 28. januara 2013. godine, formirana radna grupa, koja je izradila prijedlog teksta kodeksa.⁴⁶ Radna grupa je bila sastavljena od predstavnika Narodne skupštine Republike Srbije, Misije OSCE-a u Srbiji i USAID-a. „U prijedlogu kodeksa (...) bilo je predviđeno formiranje Etičkog savjeta koji bi pratio primjenu i davao mišljenja o primjeni kodeksa ponašanja. Etički savjet činila bi dva predstavnika odbora koji se bave administrativno-budžetskim i mandatno-imunitetskim pitanjima, dva predstavnika odbora koji se bave pitanjima pravosuđa, državne uprave i lokalne samouprave i dva predstavnika odbora u čijem djelokrugu su pitanja ljudskih i manjinskih prava te tri ugledna stručnjaka koji se bave etičkim pitanjima i problemima. Predsjednika i članove Etičkog savjeta birala bi Narodna skupština na prijedlog Odbora za administrativno-budžetska i mandatno-imunitetska pitanja, na period od četiri godine, odnosno do kraja saziva Narodne skupštine koja bi ih birala. Etički savjet birao bi predsjednika iz svog sastava.“⁴⁷ Evropski parlament je dao pozitivno mišljenje o ovom prijedlogu i očekivalo se da će Kodeks ponašanja narodnih poslanika biti usvojen tokom jesenjeg zasjedanja Narodne skupštine do kraja 2014. godine.⁴⁸ Međutim, Kodeks do sada nije usvojen u Narodnoj skupštini.

Poslovník Narodne skupštine Republike Srbije

Poslovník Narodne skupštine u poglavlju o pravima i dužnostima utvrđuje da je poslanik dužan da učestvuje u radu Narodne skupštine, da mu se ne može uskratiti ulazak i boravak u zgradi Narodne

⁴⁴ Član 5. Zakona o sprječavanju sukoba interesa

⁴⁵ Član 7. Zakona o sprječavanju sukoba interesa

⁴⁶ Izvor: Narodna skupština Republike Srbije, internetska stranica <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/sastav/radna-tela/radne-grupe.897.html> (datum pristupa 26.05.2015.)

⁴⁷ Izvor: Iskušenja parlamentarizma, Friedrich Ebert Stiftung, Centar za demokratiju, Fakultet političkih nauka Beograd 2013. godine, str. 44

⁴⁸ Izvor: Telegraf.rs/Tanjug 30. septembar 2014. Izvor: internetska stranica: <http://www.telegraf.rs/vesti/politika/1246035-psovke-vredjanja-i-tuce-odlaze-u-penziju-eu-odobrila-kodeks-skupstine-srbije-sledi-usvajanje> (datum pristupa 26.05.2015.)

skupštine⁴⁹ te da je dužan svoje odsustvo sa sjednice prijaviti predsjedniku Narodne skupštine, koji o tome obavještava Narodnu skupštinu.⁵⁰ Na sjednici Skupštine niko ne može da govori prije nego što zatraži i dobije riječ od predsjednika Narodne skupštine. Narodni poslanik govori s poslaničkog mjesta u sali za sjednice po dobijanju riječi, osim u slučajevima određenim Poslovníkom. Sa govornice u sali za sjednice može da govori: predsjednik Republike, predsjednik Vlade i druga lica, po odobrenju predsjednika Narodne skupštine. Niko ne smije da priđe govornici dok mu predsjednik Narodne skupštine to ne odobri.⁵¹

Govornik može da govori samo o tački dnevnog reda o kojoj se vodi pretres. Niko ne može da prekida govornika niti da ga opominje, osim predsjednika Narodne skupštine, u slučajevima predviđenim ovim poslovnikom. Za vrijeme govora narodnih poslanika ili drugih učesnika u pretresu, nije dozvoljeno dobacivanje, odnosno ometanje govornika na drugi način, kao i svaki drugi postupak koji ugrožava slobodu govora. Dužnost govornika na sjednici Narodne skupštine je da poštuje dostojanstvo Narodne skupštine. Na sjednici Narodne skupštine nije dozvoljeno neposredno obraćanje narodnog poslanika drugom narodnom poslaniku, korištenje uvredljivih izraza, kao ni iznošenje činjenica i ocjena koje se odnose na privatni život drugih lica.⁵²

Predsjednik Narodne skupštine vodi red na sjednici, a zbog povrede reda može da izrekne sljedeće mjere: *opomenu*, *oduzimanje riječi* ili *udaljenje sa sjednice*. Osim navedenog, Odbor za administrativno-budžetska i mandatno-imunitetska pitanja izriče i novčane kazne poslaniku zbog povrede reda na sjednici, u skladu s odredbama člana 114. Poslovníka. Evidenciju o izrečenim mjerama vodi generalni sekretar Narodne skupštine.⁵³

Opomena se izriče narodnom poslaniku:

- koji je prišao govornici bez dozvole predsjednika Narodne skupštine;
- koji govori prije nego što je zatražio i dobio riječ;
- koji, i pored upozorenja predsjednika Narodne skupštine, govori o pitanju koje nije na dnevnom redu;
- ako prekida govornika u izlaganju ili dobacuje, odnosno ometa govornika, ili na drugi način ugrožava slobodu govora;
- koji se neposredno obraća drugom narodnom poslaniku;
- ako upotrebljava psovke i uvredljive izraze;
- ako iznosi činjenice i ocjene koje se odnose na privatni život drugih lica;
- ako drugim postupcima narušava red na sjednici ili postupa protivno odredbama Poslovníka.⁵⁴

Mjera *oduzimanja riječi* izriče se narodnom poslaniku kojem su prethodno izrečene dvije opomene, a koji i poslije toga narušava red na sjednici ili postupa protivno odredbama Poslovníka. Narodni poslanik kojem je izrečena mjera oduzimanja riječi dužan je da prekine svoje izlaganje. U suprotnom, predsjednik Narodne skupštine isključuje ozvučenje i, po potrebi, određuje pauzu.⁵⁵

Mjera *udaljenja sa sjednice* izriče se narodnom poslaniku koji, i poslije izrečene mjere oduzimanja riječi, ometa ili sprječava rad na sjednici, ne poštuje odluku predsjednika Narodne

⁴⁹ Član 283. Poslovníka Narodne skupštine Srbije (prečišćena verzija). Izvor: internetska stranica <http://www.parlament.gov.rs/upload/documents/Poslovník%20Narodne%20skupštine%20-%20precisceni%20tekst%20Sluzbeni%20g%20Lat.pdf> (datum pristupa 25.05.2015.)

⁵⁰ Član 284. Poslovníka Narodne skupštine Srbije

⁵¹ Član 105. Poslovníka Narodne skupštine Srbije

⁵² Član 107. Poslovníka Narodne skupštine Srbije

⁵³ Član 108. Poslovníka Narodne skupštine Srbije

⁵⁴ Član 109. Poslovníka Narodne skupštine Srbije

⁵⁵ Član 110. Poslovníka Narodne skupštine Srbije

skupštine o izricanju mjere oduzimanja riječi ili nastavlja da čini druge prekršaje u smislu člana 109. Poslovnika, kao i u drugim slučajevima određenim Poslovnikom. Mjera udaljenja sa sjednice može se izreći narodnom poslaniku i bez prethodno izrečenih mjera, u slučaju fizičkog napada na drugo lice u zgradi Narodne skupštine. Narodni poslanik kojem je izrečena mjera udaljenja sa sjednice dužan je da se odmah udalji iz sale u kojoj se sjednica održava. Ako narodni poslanik odbije da se udalji sa sjednice Narodne skupštine, predsjednik Narodne skupštine će naložiti službi zaduženoj za održavanje reda u zgradi Narodne skupštine da tog narodnog poslanika udalji sa sjednice i odrediće pauzu do izvršenja mjere udaljenja.⁵⁶

Ako predsjednik Narodne skupštine redovnim mjerama ne može da održi red na sjednici, odrediće pauzu dok se ne uspostavi red.⁵⁷ Mjere opomene i oduzimanja riječi primjenjuju se za dan kada su na sjednici Narodne skupštine izrečene. Mjera udaljenja sa sjednice primjenjuje se za narednih 20 dana zasjedanja (rada) Narodne skupštine od dana udaljenja, odnosno za sjednicu na kojoj je izrečena ova mjera, ako sjednica traje duže od 20 dana zasjedanja (rada) Narodne skupštine. Izuzetno (*od prethodno navedene mjere udaljenja*) narodni poslanik koji je udaljen sa sjednice Narodne skupštine ima pravo da prisustvuje sjednici Narodne skupštine u danu za glasanje.⁵⁸

Narodni poslanik kojem je izrečena opomena kažnjava se novčanom kaznom u visini od 10% osnovne plate narodnog poslanika. Narodni poslanik kojem su u toku iste sjednice izrečene dvije opomene kažnjava se novčanom kaznom u visini od 20% osnovne plate narodnog poslanika. Narodni poslanik kojem je oduzeta riječ kažnjava se novčanom kaznom u visini od 40% osnovne plate narodnog poslanika. Narodni poslanik kojem je izrečena mjera udaljenja sa sjednice kažnjava se novčanom kaznom u visini od 50% osnovne plate narodnog poslanika. Ako je narodnom poslaniku izrečeno više mjera za povredu reda na sjednici Narodne skupštine, novčane kazne se ne sabiraju, već se primjenjuje samo najviša novčana kazna.⁵⁹

Odbor za administrativno-budžetska i mandatno-imunitetska pitanja donosi odluku o novčanoj kazni za narodnog poslanika. Narodnom poslaniku na stalnom radu iznos novčane kazne se oduzima od njegovih primanja za tekući mjesec, odnosno za tekući i naredni mjesec, ako je udaljen sa sjednice Narodne skupštine. Narodnom poslaniku koji nije na stalnom radu u Narodnoj skupštini iznos novčane kazne se oduzima od njegovih primanja u Narodnoj skupštini (razlika između plate narodnog poslanika na stalnom radu u Narodnoj skupštini i zarade koju ostvaruje u radnom odnosu ili penzije, odnosno poslanički dodatak), za tekući mjesec, odnosno i za naredne mjesece, ako su mjesečna primanja narodnog poslanika koja ostvaruje u Narodnoj skupštini manja od iznosa novčane kazne, dok se ne dostigne ukupna suma novčane kazne. Narodni poslanik koji je novčano kažnjen zbog opomene ili oduzimanja riječi, ima pravo na naknadu troškova za korišćenje automobila, za ishranu i hotelski smještaj, a narodni poslanik koji je novčano kažnjen zbog udaljavanja sa sjednice, ima pravo na naknadu troškova za korišćenje automobila, u skladu s aktom Odbora za administrativno-budžetska i mandatno-imunitetska pitanja.⁶⁰

Iste odredbe primjenjuju se i na sjednicu odbora i drugog radnog tijela. Predsjednik odbora održava red na sjednici odbora. O izrečenoj mjeri na sjednici odbora predsjednik odbora obavještava predsjednika Narodne skupštine, a predsjednik obavještava Odbor za administrativno-budžetska i mandatno-imunitetska pitanja.⁶¹

⁵⁶ Član 111. Poslovnika Narodne skupštine Srbije

⁵⁷ Član 112. Poslovnika Narodne skupštine Srbije

⁵⁸ Član 113. Poslovnika Narodne skupštine Srbije

⁵⁹ Član 114. Poslovnika Narodne skupštine Srbije

⁶⁰ Član 115. Poslovnika Narodne skupštine Srbije

⁶¹ Član 117. Poslovnika Narodne skupštine Srbije

Zakon o Narodnoj skupštini Republike Srbije

Zakon o Narodnoj skupštini propisuje da narodni poslanik ne može istovremeno da obavlja drugu javnu funkciju ili profesionalnu djelatnost nespojivu sa poslaničkom funkcijom. Narodnom poslaniku prestaje funkcija koja je nespojiva sa poslaničkom funkcijom danom stupanja na snagu poslaničkog mandata.⁶²

Dužnost poslanika je da poštuje Ustav, zakon i Poslovnik. Narodni poslanik dužan je da: učestvuje u radu Narodne skupštine i njenih odbora; postupa u skladu s odlukama nadležnog odbora Narodne skupštine kojima se uređuju prava i dužnosti narodnih poslanika; čuva podatke koji predstavljaju državnu, vojnu ili službenu tajnu i poslije prestanka poslaničke funkcije; u vršenju poslaničke dužnosti i svojim ukupnim ponašanjem čuva ugled, poštuje dostojanstvo i red na sjednici Narodne skupštine, odbora i poslaničkih grupa; obraća se drugim narodnim poslanicima sa uvažavanjem, bez uvredljivih izraza i iznošenja činjenica i ocjena koje se odnose na privatni život drugih lica; odnosi se odgovorno i racionalno prema sredstvima budžeta Republike Srbije koja su namijenjena za rad Narodne skupštine; podnosi izvještaj nadležnom državnom organu o svojoj imovini i prihodima, u skladu sa zakonom, te izvršava druge obaveze, u skladu sa zakonom i Poslovnikom.⁶³

V. SLOVENIJA

U Državnom zboru Slovenije pravila ponašanja poslanika utvrđena su Poslovnikom i Zakonom o poslanicima. Kao u Srbiji, i u Sloveniji su i ranije postojale inicijative za izradu kodeksa ponašanja poslanika, odnosno etičkog kodeksa, ali takav dokument do sada nije usvojen.

„U prošlosti je u Republici Sloveniji jedna politička stranka predlagala uvođenje etičkog kodeksa, koji bi sadržavao etična načela, među kojima su, recimo zaštita ugleda, pa bi se poslanik morao ponašati tako da štiti ugled odnosno da doprinosi ugledu Slovenije, Državnog zbora i poslaničke funkcije. Poslanik bi morao u obavljanju funkcije poštivati i štititi interese Republike Slovenije i njen pravni poredak, (...) ponašati se uzorno i na taj način jačati povjerenje javnosti u integritet Državnog zbora. Poslanik je u obavljanju funkcije neovisan. Za svoje političke odluke odgovara biračima. (Zares, 2006).”⁶⁴

Navedeni prijedlog Kodeksa prije desetak godina nije dobio podršku u Državnom zboru. Međutim, prema javno dostupnim podacima, nadležna tijela Državnog zbora su i u toku prošle godine radila na izradi prijedloga teksta etičkog kodeksa poslanika, a prema preporuci GRECO-a.

„Grupa država protiv korupcije Vijeća Evrope (GRECO) uputila je preporuku Sloveniji da usvoji kodeks, odnosno standarde ponašanja poslanika Državnog zbora i članova Državnog vijeća⁶⁵ (uključujući smjernice o npr. sukobima interesa, poklonima i drugim prednostima, zloupotrebi informacija i javnih resursa, kontaktima sa trećim strankama, uključujući lobiste,

⁶² Član 39. Zakona o Narodnoj skupštini, Narodna skupština Republike Srbije. Izvor: internetska stranica: <http://www.parlament.gov.rs/upload/documents/412-10.pdf> (datum pristupa 25.05.2015.)

⁶³ Član 45. Zakona o Narodnoj skupštini

⁶⁴ Rad “Poslanski mandat, etika in Kodeks poslanske etike”, autorica Nuše Anne Hrustek i Sanje Gorza – Luk, str. 6. Izvor: internetska stranica Fakulteta za sigurnost studije u Mariboru http://www.google.ba/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CB0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.fvv.um.si%2Fdv2012%2Fzbornik%2Fsplosna_sekcija%2Fgorza_hrustek.pdf&ei=dO2DVaiQEaeAzAPq2LCYAg&usq=AFQjCNHLzCnGSwgoQBMnouBtpyKUMAatjw (datum pristupa 19.06.2015.)

⁶⁵ Državno vijeće je gornji dom Parlamenta Slovenije, koji predstavlja određene interesne skupine i lokalne zajednice te ima savjetodavnu ulogu.

zaštiti ugleda i da se u cilju poštivanja ovih standarda izradi kredibilan mehanizam nadzora i sankcioniranja).⁶⁶

Nakon GRECO preporuka, grupa poslanika je u proceduru uputila *Nacrt preporuka o Kodeksu etičkog ponašanja poslanika Državnog zbora*. „Nacrt kodeksa sadrži četiri opća etička principa i odredbe kako bi se osigurala njegova usklađenost. Prema Nacrtu, poslanici bi prilikom preuzimanja funkcije morali potpisati izjavu i složiti se s tim da odstupe sa funkcije ukoliko ih Kolegij Državnog zbora, uz saglasnost predsjedavajućih klubova poslanika, proglasi krivim za seriju ozbiljnih kršenja kodeksa. Za manja kršenja, predviđeno je da Kolegij može, uz saglasnost predsjedavajućih klubova poslanika koji predstavljaju više od polovine poslanika, određenom poslaniku izraziti zabrinutost zbog njegovog ponašanja.”⁶⁷ GRECO smatra da ovaj Nacrt predstavlja dobar prvi korak i da uključuje odredbe za buduće uspostavljanje mehanizma kontrole. Međutim, GRECO je naglasio da su etički principi sami po sebi veoma uopšteni i kao takvi, vjerovatno neće osigurati efikasne smjernice o većini pitanja koja su identificirana u preporuci. Na osnovu toga, GRECO potiče Državni zbor da predvidi dopunjavanje Nacrta etičkog kodeksa detaljnijim smjernicama o principima kodeksa i da razmotri da se smjernice i kodeks redovno preispituju.⁶⁸

Poslovnik Državnog zbora

Prema Poslovniku, predsjedavajući⁶⁹ Državnog zbora održava red na sjednici. Niko ne smije govoriti na sjednici Državnog zbora dok mu predsjedavajući ne da riječ. Govornik može govoriti samo o pitanju koje je na dnevnom redu sjednice. Predsjedavajući vodi računa da govornika niko ne ometa za vrijeme njegovog izlaganja. Govornika može samo prekinuti predsjedavajući da ga podsjeti na red.⁷⁰ Za kršenje reda na sjednici predsjedavajući može izreći sljedeće mjere: *opomenu, oduzimanje riječi, udaljavanje sa sjednice ili dijela sjednice*.⁷¹ *Opomena* se može izreći poslaniku ili drugom učesniku na sjednici kada govori, iako mu predsjedavajući nije dao riječ, kada govori o pitanju koje nije na dnevnom redu sjednice ili kada na bilo koji način krši dnevni red sjednice ili odredbe Poslovnika.⁷² *Oduzimanje riječi* se može izreći poslaniku ili drugom učesniku sjednice ako u svom govoru krši dnevni red sjednice ili odredbe Poslovnika ili je neposredno prije toga dva puta opomenut da krši dnevni red sjednice ili odredbe Poslovnika. Protiv oduzimanja riječi poslanik ima pravo prigovora o kojem odlučuje Državni zbor bez rasprave i obrazloženja glasanja.⁷³ *Udaljavanje sa sjednice ili dijela sjednice* se može izreći poslaniku ili drugom učesniku na sjednici ako, i pored toga što je dvaput opomenut ili mu je oduzeta riječ, krši dnevni red sjednice tako što onemogućava rad Državnog zbora. Poslanik ili drugi učesnik na sjednici kojem je izrečena mjera udaljavanja sa sjednice ili dijela sjednice mora napustiti salu. Odsustvo

⁶⁶ Fourth Evaluation Round, Corruption prevention in respect of members of parliament, judges and prosecutors - Compliance Report Slovenia, decembar 2014., str. 2. Izvor: internetska stranica https://www.google.ba/?gws_rd=cr&ei=7PWDVZSUH4OcsHG_KjQBA#safe=active&q=code+of+conduct+for+Assembly+members+be+drafted+as+soon+as+possible%2C+in+accordance+with+GRECO+recommendations (datum pristupa 19.06.2015.)

⁶⁷ Isto, str. 3

⁶⁸ Isto, str. 3

⁶⁹ U ovom kontekstu pojam “predsjedavajući” odnosi se na osobu koja vodi sjednicu Državnog zbora, a to može biti samo predsjednik Državnog zbora ili jedan od njegova tri potpredsjednika. Naime, Državni zbor Republike Slovenije ima predsjednika i tri potpredsjednika. Prema Poslovniku, predsjednik Državnog zbora saziva i vodi sjednice Državnog zbora, a kada je odsutan zamjenjuje ga jedan od njegova tri potpredsjednika kojeg predsjednik ovlasti. U slučaju da predsjednik Državnog zbora ne odredi koji potpredsjednik će ga mijenjati dok je odsutan, zamjenjuje ga najstariji potpredsjednik.

⁷⁰ Član 75. Poslovnika Državnog zbora (prečišćena verzija), Uradni list Republike Slovenije, br. 92/07. Izvor: internetska stranica: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200792&stevilka=4543> (datum pristupa 29.05.2015.)

⁷¹ Član 76. Poslovnika Državnog zbora

⁷² Član 77. Poslovnika Državnog zbora

⁷³ Član 78. Poslovnika Državnog zbora

poslanika sa sjednice za vrijeme trajanja ove mjere smatra se neopravdanim izostankom sa sjednice. Poslanik kojem je izrečena mjera udaljavanja sa sjednice može u roku od tri dana uložiti prigovor Državnom zboru, koji o tome odlučuje na prvoj narednoj sjednici bez rasprave i obrazloženja glasanja.⁷⁴

Zakon o poslanicima

Zakon o poslanicima propisuje da poslanici svoju funkciju obavljaju profesionalno i da ne smiju obavljati dužnost ili funkciju koja je nespojiva sa funkcijom poslanika.⁷⁵ Poslanik Državnog zbora ne može istovremeno biti član Državnog sveta (gornji dom slovenačkog Parlamenta) niti smije obavljati funkciju u državnim organima. Ako je poslanik izabran za predsjednika Vlade, ili potpredsjednika Vlade, ministra ili državnog sekretara, za vrijeme obavljanja te funkcije ne može obavljati poslaničku funkciju.⁷⁶ Poslanik također ne smije profesionalno obavljati funkciju u organima lokalne samouprave.⁷⁷ Potvrđivanjem poslaničkog mandata poslaniku prestaje funkcija koja je nespojiva sa funkcijom poslanika u nekom državnom organu.⁷⁸ Poslanik ne smije obavljati funkcije koje po zakonu nisu spojive s obavljanjem javne funkcije, ne smije biti član nadzornog odbora privrednog društva i najkasnije u roku od tri mjeseca nakon potvrđivanja poslaničkog mandata mora prestati sa obavljanjem te funkcije, u suprotnom mu prestaje mandat.⁷⁹

Poslanik može, nakon što obavijesti nadležno radno tijelo Državnog zbora, samostalno ili u radnom odnosu obavljati djelatnost, ali najduže u trajanju koje nije duže od petine punog radnog vremena koje je potrebno odnosno određeno za redovno obavljanje te djelatnosti, ako obavlja zahtjevne stručne, naučne, obrazovne ili istraživačke djelatnosti. Državni zbor na prijedlog nadležnog radnog tijela odobrava poslaniku obavljanje djelatnosti ili aktivnosti ako to ne utiče na izvršavanje poslaničke funkcije ili ako to nije prepreka za objektivno i od vanjskih uticaja nezavisno obavljanje funkcije.⁸⁰

Poslanik je dužan prisustvovati sjednicama Državnog zbora i njegovih radnih tijela čiji je član, te učestvovati pri odlučivanju u Državnom zboru i njegovim radnim tijelima. Poslanik koji ne može prisustvovati sjednici Državnog zbora, odnosno radnog tijela čiji je član, o tome mora pravovremeno obavijestiti predsjednika Državnog zbora, odnosno predsjednika radnog tijela i navesti razloge zbog kojih neće moći prisustvovati sjednici.⁸¹ Ako poslanik neopravdano ne prisustvuje sjednici Državnog zbora, odnosno njegovog radnog tijela čiji je član, odgovarajuće mu se smanjuje plata i druga lična primanja. Postupak za utvrđivanje odgovornosti poslanika uređen je Poslovníkom Državnog zbora.⁸² Poslanik ne može bez opravdanog razloga odbiti članstvo u radnom tijelu Državnog zbora i dužan je čuvati podatke povjerljive prirode.⁸³

---

⁷⁴ Član 79. Poslovníka Državnog zbora

⁷⁵ Član 3 i 4. Zakona o poslanicima, službeni prečišćeni tekst, Uradni list Republike Slovenije, br. 24/2005. Izvor: internetska stranica <http://www.uradni-list.si/1/content?smode=ul&cmd=search&mode=&q=Zakon+o+poslancih+-+ZPos&search=I%C5%A1%C4%8Di&sectm=&rubm=&part=u&t=&df=18&mf=5&yf=2015&dt=18&mt=6&yt=2015> (datum pristupa 29.05.2015.)

⁷⁶ Član 14. stav 1. Zakona o poslanicima

⁷⁷ Član 10. Zakona o poslanicima

⁷⁸ Član 11. Zakona o poslanicima

⁷⁹ Član 12. Zakona o poslanicima

⁸⁰ Član 13. Zakona o poslanicima

⁸¹ Član 15. Zakona o poslanicima

⁸² Član 16. Zakona o poslanicima

⁸³ Član 17. i 18. Zakona o poslanicima

VI. MAKEDONIJA

Akti koji regulišu pravila ponašanja u Sobraanju Republike Makedonije su Ustav, Poslovník Sobraanja i Zakon o poslanícima.

Ustav Republike Makedonije

Člana 65. Ustava Republike Makedonije propisuje da poslanik ima pravo da podnese ostavku. Poslanik ostavku podnosi lično na sjednici Sobraanja. Poslaniku prestaje mandat ako je osuđen za krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju od najmanje 5 godina. Poslaniku može biti oduzet mandat ako je osuđen za krivično ili drugo djelo, što ga čini nedostojnim za vršenje funkcije poslanika, kao i zbog neporavdanog odsustva sa sjednica Sobraanja dužeg od šest mjeseci. O oduzimanju mandata odlučuje Sobraanje dvotrećinskom većinom glasova od ukupnog broja poslanika.⁸⁴

Poslovník Sobraanja Republike Makedonije

Poslanik ima pravo i dužnost da prisustvuje sjednicama Sobraanja i da učestvuje u njegovom radu i odlučivanju.⁸⁵ Poslanik koji je spriječen da prisustvuje sjednicama dužan je da o tome obavijesti predsjedavajućeg Sobraanja do početka sjednice.⁸⁶ Za svako neopravdano odsustvo sa sjednice predsjedavajući Sobraanja opominje poslanika i o tome obavještava komisiju za izbor i imenovanja i koordinatora poslaničke grupe. Poslaniku koji odsustvuje najmanje tri puta zaredom sa sjednice, a o tome ne obavijesti Sobraanje, odbija se 5% od plate za svaki dan odsustva, a o tome akt donosi Komisija za izbor i imenovanja.⁸⁷ O prisustvu poslanika sjednicama Sobraanja vodi se evidencijski list, koji je otvoren tokom održavanja sjednice i na kraju radnog dana se predaje predsjedniku Sobraanja. Pravo na putne i dnevne troškove imaju samo poslanici koji su se upisali u evidencijski list. O prisustvu poslanika na sjednicama Sobraanja predsjedavajući Sobraanja izvještava Sobraanje svakih šest mjeseci. Generalni sekretar Sobraanja se brine o vođenju evidencijskog lista.⁸⁸

Govornik može da govori samo o pitanju o kojem se vodi pretres. Ako se udalji od tog pitanja, predsjednik Sobraanja će ga pozvati da se pridržava pitanja. Ako to učini i drugi put, predsjednik će mu oduzeti riječ. Govornik je dužan da u svom govoru poštuje dostojanstvo Sobraanja.⁸⁹ Za održavanje reda na sjednici brine se predsjednik Sobraanja, koji može da opomene poslanika i da mu oduzme riječ u slučaju narušavanja reda na sjednici.⁹⁰

Predsjednik Sobraanja će opomenuti poslanika ako on svojim odnosom, uzimanjem riječi kada mu predsjednik nije dao riječ, upadanjem u riječ govorniku ili sličnim postupkom narušava red na sjednici. Predsjednik će oduzeti riječ poslaniku koji svojim govorom na sjednici narušava red, a već je dva puta na istoj sjednici pozvan da se pridržava reda.⁹¹ Predsjednik udaljava sa sjednice poslanika kada on i pored opomene, odnosno oduzimanja riječi narušava red na sjednici ili upotrebljava izraze kojima se narušava dostojanstvo Sobraanja. Poslanik koji je udaljen sa

---

⁸⁴ Član 65. Ustava Republike Makedonije, izvor: Sobraanje Republike Makedonije

⁸⁵ Član 29. Poslovníka Sobraanja, izvor: Sobraanje Republike Makedonije, internetska stranica <http://www.sobranie.mk/delovnik-na-sobranieto-na-republika-makedonija-precisten-tekst.nspix> (datum pristupa 08.06.2015)

⁸⁶ Član 30. Poslovníka Sobraanja

⁸⁷ Član 31. Poslovníka Sobraanja

⁸⁸ Član 32. Poslovníka Sobraanja

⁸⁹ Član 90. Poslovníka Sobraanja

⁹⁰ Član 91. Poslovníka Sobraanja

⁹¹ Član 92. Poslovníka Sobraanja

sjednice dužan je da odmah napusti salu u kojoj se sjednica održava. Ako predsjednik Sobraanja ne može da održi red na sjednici, odrediće kratku pauzu.⁹²

Zakon o poslanicima

Zakonom o poslanicima se uređuje ponašanje i izvršavanje funkcije poslanika, kao i prava i dužnosti poslanika u Sobraanju.⁹³ Poslanik Sobraanja svoju funkciju obavlja profesionalno i nema pravo na drugu javnu funkciju ili profesiju koja je zakonski nespojiva sa funkcijom poslanika.⁹⁴ Poslaniku ističe mandat prije isteka vremena na koje je izabran ako je, pored ostalog, osuđen za krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora od najmanje pet godina i zbog nespojivosti poslaničke funkcije.⁹⁵

Funkcija poslanika je nespojiva sa funkcijom predsjednika Republike Makedonije, predsjednika Vlade, ministra, sudije Ustavnog suda, sudije, pravobranitelja, javnog tužioca i drugih nosilaca javnih funkcija koje bira i imenuje Sobraanje i Vlada Makedonije, kao i sa funkcijom člana općinskog vijeća, načelnika općine odnosno grada Skoplja te stručnim i administrativnim radom u organima državne uprave. U skladu s ovim Zakonom, funkcija poslanika je nespojiva i sa drugim funkcijama. Funkcija poslanika je nespojiva sa vršenjem poslova u profitabilne svrhe. Sa danom potvrđivanja mandata poslaniku prestaje dotadašnja funkcija, a poslaniku koji je imao zasnovan radni odnos taj radni odnos će biti stavljen u mirovanje.⁹⁶

Poslanik je dužan da prisustvuje sjednicama Sobraanja i radnih tijela čiji je član, kao i da učestvuje u njihovom radu i odlučivanju. Poslanik koji je spriječen da prisustvuje sjednici ili radnom tijelu Sobraanja dužan je da o tome blagovremeno obavijesti predsjedavajućeg Sobraanja ili predsjedavajućeg radnog tijela i da navede razloge odsustva sa sjednice. Predsjedavajući Sobraanja ili predsjedavajući radnog tijela procjenjuje razloge za opravdanost odsustva sa sjednice. Razlozi za opravdano odsustvo poslanika određuju se Poslovníkom Sobraanja.⁹⁷ Ako poslanik neopravdano odsustvuje sa sjednica Sobraanja, odnosno sa sjednica radnih tijela čiji je član, smanjuje mu se plata i druga lična primanja i ne obračunavaju mu se naknade troškova.⁹⁸

Poslanik je član najmanje jednog radnog tijela Sobraanja i ne može, bez razloga, odbiti članstvo u radnom tijelu.⁹⁹ Poslanik je dužan da čuva podatke povjerljive prirode i po prestanku mandata njegove poslaničke funkcije.¹⁰⁰

Poslanik je dužan da u roku od 30 dana od potvrđivanja mandata popuni anketni list u kojem navodi cjelokupnu imovinu, ušteđevinu u zemlji i inozemstvu, udjele u trgovačkim društvima, kao i pokretnu imovinu velike vrijednosti koju posjeduje on, odnosno članovi njegove porodice.¹⁰¹ Podaci o imovinskom stanju poslanika su službena tajna, osim ako poslanik -

---

⁹² Član 93. Poslovníka Sobraanja

⁹³ Član 1. Zakona o poslanicima (prečišćeni tekst). Izvor: Ministarstvo pravde Makedonije, internetska stranica <http://www.pravda.gov.mk/resursi.asp?lang=mak&id=01> ЗАКОН ЗА ПРАТЕНИЦИТЕ (Консолидиран текст) 27.02.2013, 72,00KB (datum pristupa 05.06.2015)

⁹⁴ Član 4. i 5. Zakona o poslanicima

⁹⁵ Član 8. st. 2. i 3. Zakona o poslanicima

⁹⁶ Član 9. Zakona o poslanicima

⁹⁷ Član 10. Zakona o poslanicima

⁹⁸ Član 11. Zakona o poslanicima

⁹⁹ Član 12. Zakona o poslanicima

¹⁰⁰ Član 13. Zakona o poslanicima

¹⁰¹ Član 18. stav 1. Zakona o poslanicima

podnositelj izjave ne da pismenu saglasnost za njenu objavu ili ako Skupština ne odluči drugačije.¹⁰²

Radno vrijeme poslanika, u pravilu, traje 40 sati sedmično.¹⁰³ Poslanik na redovnom radu i tokom sjednica Sobraanja i njegovih radnih tijela dužan je da ostvaruje: redovne kontakte sa građanima, redovne kontakte i konsultacije sa nevladinim organizacijama; kontakte, saradnju i konsultacije sa sindikatom i sa udruženjima građana, saradnju sa međunarodnim organizacijama, ostale aktivnosti koje su u nadležnosti Sobraanja, posebno razmatranje inicijativa i prijedloga o potrebi donošenja zakona, drugih propisa i općih akata.¹⁰⁴

VII. LITERATURA I IZVORI

Iskušenja parlamentarizma, izdavači: Friedrich Ebert Stiftung, Centar za demokratiju, Fakultet političkih nauka Beograd 2013. godine, internetska stranica: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/belgrad/10636.pdf>

Internetska stranica Skupštine Crne Gore: <http://www.skupstina.me/index.php/me/>

Internetska stranica Narodne skupštine Republike Srbije: <http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-.871.html>

Internetska stranica Narodnih novina Republike Hrvatske: <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx>

Internetska stranica Ustavnog suda Republike Slovenije: <http://www.us-rs.si/>

Internetska stranica Uradnog lista Republike Slovenije: <https://www.uradni-list.si/>

Internetska stranica Fakulteta za sigurnost studije u Mariboru <https://www.fvv.si/>

Internetska stranica Vijeća Evrope <https://www.coe.int/>

Internetska stranica Sobraanja Republike Makedonije: <http://www.sobranie.mk/>

Internetska stranica Ministarstva pravde Republike Makedonije: <http://www.pravda.gov.mk/>

Internetska stranica Telegraf.rs/Tanjug: <http://www.telegraf.rs/vesti/politika/1246035-psovke-vredjanja-i-tuce-odlaze-u-penziju-eu-odobrila-kodeks-skupstine-srbije-sledi-usvajanje>

Internetska stranica Jutarnjeg lista: <http://www.jutarnji.hr/novi-kodeks-ponasanja--za-nepriстойne-i-lijene--zastupnike-kazne-do-1500-kuna-/1314257/>

Internetska stranica novi list.hr: <http://www.novolist.hr/Vijesti/Hrvatska/Jos-nista-od-Etickog-kodeksa-HDZ-ne-zna-bi-li-sudjelovao-u-izradi-pravila-ponasanja>

---

¹⁰² Član 19. Zakona o poslanicima

¹⁰³ Član 22. stav 1. Zakona o poslanicima

¹⁰⁴ Član 23. Zakona o poslanicima